

ivn natuur
educatie
VALKENSWAARD
WAALRE

Nieuws uit

D'n Nieuwe Hof

Konijnen vangen bij
Boer Tutelaers in 1951

Bankje van Jan

Sinterklaashuis

Bloemen van Aaron

Interview met
Irene Martens

FIJNE FEESTDAGEN

EN EEN
GELUKKIG 2019

WINTER 2018/2019

IVN: Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

IVN instituut voor natuureducatie en duurzaamheid is een organisatie van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een duurzame samenleving.

Lidmaatschap

Vriend van IVN: € 15,00

Landelijk lidmaatschap: € 24,00 per jaar.

Landelijk gezinslidmaatschap €16.60 . Met het landelijk lidmaatschap steun je je eigen vereniging en het landelijk IVN. Vrienden ontvangen 4x per jaar de Natuurwijzer/ In voor natuur

Leden ontvangen daarnaast het landelijk IVN-blad: Mens en Natuur.

Lidmaatschap jeugdleden: € 15,00 per jaar. Lidmaatschap “oudere” jeugdleden: € 20,00 per jaar.

U kunt het bedrag van het lidmaatschap overmaken op:

IBAN:NL19INGB 0001 6112 36 t.n.v. Penningmeester IVN VALKENSWAARD-WAALRE

BIC:INGBL2A

Opzeggen van uw lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar .

Schriftelijk: J. van Heeswijk, Braambeslaan 15, 5552 PE Valkenswaard of: javanheeswijk@gmail.com.

Verandering van emailadres ook doorgeven bij J .van Heeswijk. Zie hierboven

De website van onze afdeling is: <http://ivn.nl/afdeling/valkenswaard-waalre>

Natuureducatie Centrum D'n Nieuwe Hof,

Bosstraat 25, 5553 CK VALKENSWAARD, telefoon 040-201 83 95

BESTUUR

Voorzitter	functie vacant	
1e Secretaris	Anneke Droog Van Heemskerckstraat 18 tel: 040-2014727 E-mail: ivn.valkenswaard-waalre@live.nl	5554 PL Valkenswaard
2e Secretaris	functie vacant	
Penningmeester	Jan van Heeswijk Braambeslaan 15 tel: 040-2015307	5552 PE Valkenswaard
Leden	Jan Das Tonterstraat 18 tel: 040-2016075	5561 AN Riethoven
	Ad Baken Molenstraat 83 tel: 040-2015181	5554 JN Valkenswaard
	Gerrit Klitsie Geenhovensedreef 9 tel: 040-2046951	5552 BA Valkenswaard

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	pag. 3
Activiteitenoverzicht	pag. 4
Voorwoord	pag. 5
Wist u dat.....	pag. 6
Jaarprogramma schoolgidsen V'waard	pag. 7
Sterrencursus 2019	pag. 8
De bloemen van Aaron	pag. 9/ 10
In memoriam Annemarie Boer	pag. 10
Kerstwens	pag. 11
De Diawerkgroep	pag. 12
Bijenhotel Vlindertuin Waalre	pag. 13/ 14
Konijnen vangen bij boer Tutelaers in 1951	pag. 15
We worden allemaal ouder... interview	pag. 16
Gezellige Open Dag Vlindertuin Waalre	pag. 17/ 18
Het bankje van Jan	pag. 18
Nieuws uit Vlinder- en Insectentuin Riethoven	pag. 19/ 20
Natuurwerkdag 2018	pag. 21/ 22
Sinterklaashuis 2018	pag. 23/ 24
Symposium biodiversiteit en leefgebieden	pag. 25
De Grote Waterweegbree	pag. 26

Activiteitenoverzicht

Winter 2018

Woensdagochtend

Elke woensdagmorgen is een vast aantal werkgroepen in en rond D'n Nieuwe Hof actief: de Tuingroep, Documentatiegroep, Vogelwerkgroep en de Leskistengroep.

Jeugd-IVN

Voor de bijeenkomsten van de diverse groepen zie de data op de website "<http://www.ivn.nl/afdelingen/valkenswaard-waalre>".

Vlindertuin Waalre

Elke eerste woensdagmiddag van de maand is er een rondleiding vanaf 14.00 uur. De dinsdagmorgen en woensdagmiddag zijn vaste onderhoudsperiodes, waarop mensen aanwezig zijn.

Vlindertuin Riethoven

De vlindertuin Riethoven is alle dagen toegankelijk. De leden van de werkgroep zijn elke zaterdagmorgen aanwezig voor onderhoud in de voormiddag van 11 tot 12.30 uur. Wandelingen voor groepen kunnen worden aangevraagd bij een van de leden van de werkgroep op zaterdagmorgen in de Vlindertuin.

Schoolproject

Het nieuwe schoolproject "De Heide" wordt geopend op woensdag 13 maart 2019 in D'n Nieuwe Hof.

Wandelingen

Zondag 10 maart : 14.00 – 16.00 uur

Themawandeling Loonlandschap en zijn cultuur
Startpunt: Herberg 't Loon Loonderweg 44 Waalre

Zondag 14 april: 8.00 – 11.00 uur

Vogelwandeling in de Malpi
"Op zoek naar de Blauwborst"
Startpunt: Parkeerplaats Venbergsemolen
Molenstraat 211

Zondag 28 april: 14.00 – 16.00 uur

Wandeling Aalsterheide
Thema: Bos en heide wandeling.
Startpunt: Café "Hut van Mie Pils"
Leenderweg 1, einde v/d Hutdijk

Vogelwerkgroep

Elke eerste dinsdagavond van de maand, bijeenkomst van de leden van de werkgroep.

Natuurwerkgroep Malpi

Vanaf zaterdagmorgen 1 september tot en met de Landelijke Natuurwerkdag Nederland op zaterdag 3 november schonen van de Malpi-heide. Elke zaterdagmorgen van 9.00 – 12.00 uur.

Natuurwerkgroep Waalre en Valkenswaard

Wilt u in de winter deelnemen aan deze activiteit op de zaterdagochtenden, neem dan contact op met Wim van Stipdonk of Ben Putman voor Waalre (040 2216573 of 040 2215000) of Wim van Amelsvoort voor Valkenswaard (040-2042979)

Valkenswaard, 22 november 2018

Voorwoord

Beste IVNer,

Er zijn al weer drie maanden voorbij en zit ik voor de derde maal het voorwoord te tikken.

Buiten begint de winter zich al aardig voor te bereiden. De blaadjes zijn al voor een heel stuk gevallen en wij gaan de mooie kleuren missen. Maar het wordt ook weer een tijd van gezelligheid in huis. Ook in ons D'n Nieuwe Hof.

Wij hebben al een voorbereiding getroffen tegen de kou en wel door in ons gebouw dubbele beglazing aan te laten brengen. De activiteiten binnen hebben een hoog tempo; denk maar eens aan de logeer partij van Sint Nicolaas en de Kerstmorgen voor al onze leden.

De hele Tuingroep is bezig de tuin winterklaar te maken en het vele blad te ruimen om ons gebouw heen. En dat is heel veel.

De laatste scholen van dit kalenderjaar zijn geweest, het project "Zoogdieren" is opgeruimd om plaats te maken voor het Valkenswaard project "De Heide" Dit project gaat in februari weer van start De schoolbezoeken zijn al ingedeeld. Alles netjes in het planbord.

Het mooie bordje van "eigen terrein, verboden honden uit te laten" is na een kleine week al gestolen. Er zijn kennelijk mensen in onze buurt die jaloers zijn op ons terrein en vinden dat ze er gewoon gebruik van kunnen maken. Dat mag van ons ook wel, maar ruim dan de uitwerpselen op.

Vanaf deze plaats wil ik iedereen bedanken voor de vele werkzaamheden gedaan dit jaar. Hele fijne feestdagen en een geweldig 2019!

Namens het bestuur: Anneke Droog, secretaris.

Wist u dat?

- Er weer een sterrencursus wordt gehouden en wel op 21-28 januari, 4-11-18 februari 2019.
- Dat de Algemene Leden Vergadering wordt gehouden op woensdag 24 april 2019.
- De opening van het nieuwe project over de Heide plaats vindt op woensdag 13 maart 2019. En dat dit alweer voor de een en dertigste keer.
- Dat St. Nicolaas weer hier zijn intrek heeft genomen. Hij vindt het hier zo lekker rustig en zijn paard en zijn Pieten vinden het hier ook zo fijn. Een leuke traditie.
- Het bankje, geschonken door Jan van Twisk (al een aantal jaren geleden), helemaal is opgeknapt, het ziet er als nieuw uit. Wij hebben het een andere plaats gegeven. Het bankje staat nu bij de voordeur en is aan de muur bevestigd. Het ziet er uitnodigend uit om plaats te nemen.
- Dat de buitenverlichting helemaal vernieuwd is, zo dat we er weer lang tegen kunnen.
- Dat er nog steeds plaats is voor mensen die het leuk vinden in de tuin te werken op woensdagmorgen.
- Het bestuur ontzettend goed zijn best doet een voorzitter te vinden.
- We ook de Boomfeestdag tot een succes willen maken in maart.
- De publiekswandelingen gepland zijn en wel op:
  - 10 maart Herberg 't Loon –
  - 24 april Malpi –
  - 28 april Aalsterheide –
  - 12 mei vogelwandeling Leenderbos –
  - 26 mei Dommelen-Zuid –
  - 16 juni Tongelreep wandeling –
  - 5 juli Nachtzwaluw wandeling –
  - 18 augustus Malpi –
  - 29 september Meertjes wandeling –
  - 6 oktober paddenstoelen wandeling –
  - 10 november Oud-Aalst en Diepenvoorde wandeling.
- Dat het Brugven met de Nationale Natuurwerkdag een schoonmaak beurt heeft gekregen en het de moeite waard is er eens rond te lopen.

Jaarprogramma schoolgidsen 2018/2019

Alle gidsenochtenden beginnen om 9.00 uur. Vaak gaan we naar buiten, zorg dus dat je op tijd bent!

Woensdag 16 januari

Een prachtige film over de Strabrechtse Heide. Natuurlijk in het teken van het heideproject.

Woensdag 13 februari

Feestelijke opening van het nieuwe heideproject.

Woensdag 20 maart

Wandeling met Wil Coolen door het centrum van Valkenswaard. Op zijn eigen enthousiaste manier geeft hij ons een stukje Valkenswaardse historie mee. Het kan zijn dat de ochtend wat uitloopt, maar we zijn dicht bij huis, dus als mensen echt weg moeten, is dat geen probleem.

WOENSDAG 3 APRIL

Deze ochtend staat in het teken van de zintuigen. Als het enigszins kan, gaan we naar buiten. De bedoeling is dat alle zintuigen aan de beurt komen. We willen kijken in hoeverre het mogelijk is, om hier ook iets uit te halen wat geschikt is om gebruikt te worden bij dagbesteding voor mensen die dementerende zijn.

Woensdag 15 mei

Spinnen op de hei. Er zijn zoveel soorten spinnen op de hei! Hun vangmethodes verschillen net zoveel als de bouw van hun web! Deze keer komt er bij het nieuwe project een aparte spinnenpost, dus dat wordt extra interessant!

Woensdag 19 juni

Wandeling met Mari de Bijl. Deze keer een nieuw gebiedje waar we met hem nog nooit geweest zijn, maar waar we wel heel nieuwsgierig naar zijn!

EXTRA DAGEN

Dit zijn meestal fietstochten, bedoeld als dagtocht. Wie niet zo ver kan of wil fietsen kan ook met de auto komen. Wel graag even laten weten. Ieder zorgt zelf voor brood en drinken.

Dinsdag 12 maart

Wetering Bergeijk. We fietsen naar de vloeiveiden in de omgeving van het Wateringshuis. Daar zouden volgens de kenners in maart echte felblauwe krokussen bloeien. Niet te verwarren met de herfsttijloos op de Plateaux. Deze bloeit uiteraard in de herfst!

Dinsdag 25 juni

Fietstocht naar het Keelven in Someren. Hier langs de provinciale weg van Heeze naar Someren, ligt het nieuwe boscafé "De Soete Inval". Van daaruit willen we één van de mooie uitgezette wandelroutes lopen. Niet te lang, want we willen ook nog even tijd hebben om uit te rusten op het gezellige terras! Van hieruit heb je een prachtig uitzicht over het ven en de picknickweide.

Dinsdag 2 juli

Fietstocht naar de Immenhof langs de Strijper A-route, tussen Maarheeze en Budel. Hier zijn we lang niet meer geweest. Een mooie route, o.a. langs de opnieuw opgebouwde ruïnes van het oude kasteeltje Kranendonk. En de tuin zelf ligt er nog altijd even mooi bij!

Wij hopen ook dit jaar weer samen te kunnen genieten van al wat Moeder Natuur ons te bieden heeft!

Lies, An en Nelly.

IVN STERRENCURSUS WINTER 2019

Foto Jan Koeman

Altijd al willen weten waar het prachtige wintersterrenbeeld Orion aan de hemel staat en ook de Poolster en andere sterren en sterrenbeelden? Dan is de sterrencursus die het IVN Valkenswaard-Waalre op maandag 21 januari 2019 begint, iets voor u.

Deze cursus, bedoeld voor mensen die wat meer van de sterrenwereld willen weten, probeert op een begrijpelijke wijze de complexiteit van de sterrenhemel, de bewegingen van de hemellichamen en de processen in de kosmos uit te leggen. Veel tijd zal besteed worden aan het zich oriënteren en waarnemen van de sterrenhemel. De cursus kent 5 lesavonden waarvan een avond in Asten, voor een bezoek aan de Jan Paagman Sterrenwacht met het indrukwekkende Pieterse Planetarium.

De volgende onderwerpen zullen aan bod komen: diverse hemellichamen, naamgeving van sterren, de Dierenriem, de levensgang van sterren, Rode Reuzen, Witte Dwerfen, Neutronensterren, Zwarte Gat, werken met de sterrenkaart, wanneer is welke planeet waar te zien, app's en computerprogramma's voor sterrenhemel-simulatie.

De cursusavonden zijn maandag 21 en 28 januari, 4, 11 (bezoek Asten) en 18 februari. De cursustijden zijn van 20.00 tot 22.30 uur.

De cursus wordt gegeven in het IVN gebouw van de afdeling Valkenswaard (Bosstraat 25, 5553 CK Valkenswaard). De cursusgelden bedragen € 27,50 voor leden en € 32,50 voor niet-leden. Deze prijs is inclusief syllabus, sterrenkaart, bezoek aan de Sterrenwacht en Planetarium en koffie en thee tijdens de cursusavonden.

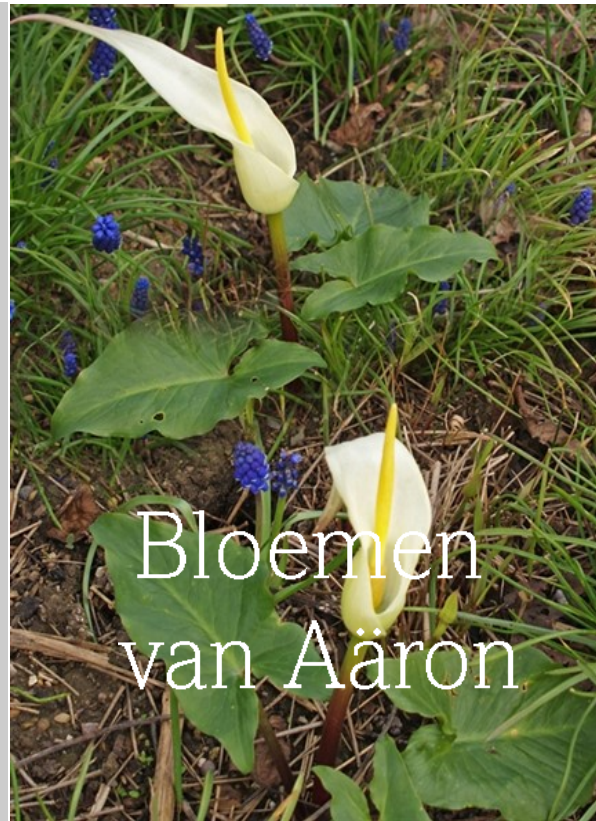
Voor nadere informatie over deze cursus, kunt u contact opnemen met

Emile Weijters (tel. 040 2075670)
of
e-mail e1000acmw@gmail.com.

Hier kunt u zich ook aanmelden voor de cursus.

In onze tuin word ik, elk najaar opnieuw, aangenaam verrast door het welig tierende blad van de gevlekte aronskelk. Het hele jaar door zie je hem niet. Hij staat op een mooi beschut plekje, tussen de varens, hosta's, hondsdraf en andere bodembedekkende planten. In het najaar, nadat ze de kans gekregen hebben om in herfsttooi te komen en helemaal af te sterven, worden die opgeruimd. En dan, telkens opnieuw, komt het blad van de aronskelk spontaan de lege plek opvullen!

Gevlekte aronskelk en Italiaanse aronskelk

Er zijn meerdere soorten aronskelken, maar in ons land zijn de meest bekende: de gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*) en de Italiaanse aronskelk (*Arum italicum*). Deze laatste is als stinsenplant naar Nederland gekomen en van daaruit wild en zijde verwilderd.

Bloeiwijze

De bloeiwijze is heel bijzonder. De bloem geeft geen nectar af, maar verspreidt een sterke geur die insecten aantrekt. Vooral vliegen, die vervolgens voor 24 uur in de bloemkolf worden opgesloten.

Deze bloemkolf bestaat uit drie delen:

- Onderaan bevinden zich de vrouwelijke bloemen
- Daarboven zitten de mannelijke bloemen, met daar weer boven een aantal onvruchtbare mannelijke bloemen die uitgegroeid zijn tot uitsteeksels om bezoekende insecten binnen te houden.
- Helemaal bovenaan zit een groot uitsteeksel: de appendix.

De bloemkolf is omgeven door een groot schutblad dat ver naar boven uitsteekt. De vrouwelijke bloemen ontwikkelen zich het eerst. De appendix geeft een sterke geur af die insecten aanlokt. Deze glijden naar beneden door een laagje olie. De vrouwelijke bloemen geven een druppel kleverige vloeistof af. Hierdoor blijft het stuifmeel van de vorige aronskelk, dat zij op hun lijf meedragen, plakken op de vrouwelijke bloemen. Kruisbestuiving dus!

Een etmaal in de gevangenis

Binnen 24 uur hebben er grote veranderingen plaats binnen de bloem. De kleverige uitscheiding verdwijnt. Nu gaan de mannelijke bloemen rijpen. Het stuifmeel komt op de onder hen zittende insecten. De olie aan de binnenzijde van de bloeiwijze verdwijnt, de uitsteeksels verslappen en de insecten kunnen naar buiten. Om vervolgens naar de dichtstbijzijnde bloem te vliegen en daar hetzelfde lot te ondergaan.....

De staf van Aaron

De aronskelk dankt zijn naam aan Aäron, de broer van Mozes. Samen leidden zij

hun volk vanuit de slavernij van Egypte, dwars door de woestijn, naar het Beloofde Land.

De reisstaf van Aäron bleek magische krachten te hebben. Op een gegeven moment gingen er bloemen bloeien op de plaatsen waar hij met zijn staf de grond had geraakt. Dat waren aronskelken, die in de woestijn verrassend goed aansloegen en zich verspreidden. Tot in onze tuinen toe!

Als ze zijn uitgebloeid, vormen ze aren met oranje- of roodbruine bessen. Die zorgen dan weer voor verdere verspreiding.

En hiervoor hebben ze de staf van Aäron niet nodig!

Nelly van der Burgt

Uitgebloeide Italiaanse aronskelk

**In Memoriam
Annemarie den Boer-
Leechbruch-Auwers.
19-12-1925 25-8-2018**

In de zeventiger jaren werd Annemarie schoolgids met groot enthousiasme, speciaal voor de "bijzondere" kinderen.

Het Aalster- en Waalrese schoolgidsenteam was toen nog lid van IVN Valkenswaard, want de eigen afdeling Aalst-Waalre was nog niet opgericht.

Later, eind tachtigerjaren van de vorige eeuw, richtte Jan van Twisk de werkgroep Heemkundige verkenningen op met leden uit diverse afdelingen. Annemarie was een van hen. Annemarie zette zich samen met de overige leden van de werkgroep in bij het voorbereiden van cursussen: de mens in de ontwikkeling van het landschap. Dit resulteerde in een groot aantal bustochten: de Peel, de West-Kempen, de Meijerij, Heeze, Leende, Cranendonk en Weert, 's-Hertogenbosch, rondom de Meet in België, rondom Eindhoven.

Ook voor de Basis Natuurcursussen werd de Kempentocht verzorgd. We gaven ook korte cursussen: molens, kastelen, boerderijen, leerbewerking van de Bata, tabaksfabrieken in Valkenswaard, valkerij, inrichting van het landschap.

We bereidden die tochten voor met de camper van Annemarie en Ad den Boer. Dat was gezellig en praktisch want de hele werkgroep paste daarin.

We denken met plezier terug, samen met Annemarie bij IVN.

Bep van Stipdonk.

***Kerstwens
Dat er wat
meer begrip en
mededogen mag
komen onder de
mensen, te
beginnen
bij onszelf.***

Kerstmorgen 2018

***Op woensdag 19 december
komen wij weer bijeen om 9.30 uur
voor onze kerstmorgen. Iedereen
van de werkgroepen wordt
van harte uitgenodigd.***

Anneke Droog secretaris.

Al vrij snel na de oprichting van de nu ruim 50-jarige afdeling van het IVN in Valkenswaard en omgeving werd door een aantal amateur-fotografen een diawerkgroep gevormd.

Doel was om dia's te verzamelen en te produceren waarmee materiaal gebruikt kon worden voor het inrichten van tentoonstellingen die het werk en streven van de afdeling aan belangstellenden moesten verduidelijken. Jaarlijks werd o.a. in een school een overzicht gegeven van het scholenwerk waarmee de jeugd wegwijs gemaakt werd en wordt in wat de natuur biedt.

Toen de IVN-afdeling, na een aantal jaren in schoollokalen te gast geweest te zijn, in het leegstaande Stationneke permanent onderdak vond, kon de diaverzameling daar ondergebracht worden. Realisatie tenslotte van de eigen basis "D'n Nieuwe Hof" bij de Kleine Meer bood de collectie meer ruimte.

Ontwikkelingen in de fotografie brachten later ook digitale presentatie en opslag binnen het bereik van het IVN. Jarenlange inspanningen van enkele leden hebben de omzetting van al het diapositief materi-

aal (11689 stuks) naar digitaal tot stand gebracht. Alles is nu in computer bestanden vastgelegd.

Moderne electronica maakte vervolgens voor de afdeling ook de entree op het net mogelijk in de vorm van een eigen IVN-website als deel van het Landelijk net. Toen was tevens de mogelijkheid gekomen om een lang gekoesterde wens te realiseren. De geleidelijke presentatie op het web van de rubriek "Wilde Planten en hun Naam" werd gestart.

Beschrijving van ca. 1200 inheemse planten en daarbij de verklaring van hun naamgeving is grotendeels gereed gekomen. Daarvan is tot nu toe de publicatie op het internet van ongeveer 400 planten gerealiseerd. Met eigen fotografische afbeeldingen en veel tekeningen van Frans Vierstraete.

*Waalre, 20-9-2018
J.van Twisk*

Sinds 2013 is in de Vlindertuin Waalre een bijenhotel geplaatst. Het hotel bevat verschillende nestmogelijkheden voor de wilde bijen, zoals leem, steen, hout en allerlei holle stengels.

Alhoewel het zomers met mooi weer een drukte van belang is rond het hotel, moet gezegd worden, dat niet alle onderdelen even druk bezocht worden. Maar met name de leem, het hout en de rietstengels zijn populair. Bovendien trekt het natuurlijk niet alleen wilde bijen aan, maar ook vogels en sluipwespen, die het tot een boeiend geheel maken, waar je rustig een tijdje naar kan kijken. Dan zal ook opvallen dat de bijen niet alleen voorwaarts de holtes inkruipen voor het aanbrengen van stuifmeel of leem, maar soms ook achterwaarts om een ei te leggen.

Het hotel is in tweevoud uitgevoerd met één kant naar het zuiden toe gericht en de andere naar het noorden. Tot op heden hebben we niet kunnen constateren, dat dat enig verschil maakt. Beide zijden worden actief in gebruik genomen. Maar hoogvliegers zijn het niet : de houtblokken bovenin zijn niet populair.

Om de activiteiten van de metselbijen te kunnen volgen, is in het hotel ook een kastje opgenomen, waarin glazen buisjes zijn aangebracht. Deze kunnen naar voren worden getrokken, zodat het metselwerk van de bijen kan worden bestudeerd. Helaas wordt ook dit kastje maar matig bezocht, maar dit jaar was het weer eens raak en kon de ontwikkeling van het ei via het larve-stadium naar een cocon - vermoedelijk van een rosse metselbij - van dichtbij worden gevolgd. Helaas hebben we het echte metselwerk gemist, maar de ontwikkeling hebben we goed kunnen volgen. Sinds de laatste opname is de situatie niet meer gewijzigd. Het is nu maar afwachten tot de nieuwe lente of er weer nieuwe bijen gaan uitvliegen na deze droge en hete zomer.

Op de volgende pagina kunt u de ontwikkeling van ei naar cocon zien.

20 mei : de larven zijn al uit het ei gekropen

24 mei : en laten zich het stuifmeel goed smaken

28 mei : ze groeien als kool

1 juni : het stuifmeel is bijna op

4 juni : het verpoppen begint

7 juni

10 juni

15 juni : het verpoppen is klaar - wachten op de lente

Konijnen vangen bij boer Tutelaers

APRIL

Zoals ook

Haverongst- Fam Tutelaers - Seykens Augustus 1951. Grote konijnen vangst in de Oekraïne. Een landbouwgebied in de staatsbossen, nu Leenderbos. V.l.n.r.: Timi Tutelaers, Joep Tutelaers, Janus Seykens, Piet Tutelaers Senior, Anna v.d. Palen, Lies Tuterlaers, Martines Seykens, Jan van Leuven, Jan van Beers, Piet Tutelaers, Jan Tutelaers, Jan Seykens.

Konijnen vangen bij boer Tutelaers in de Oekraïne, dat was toen een gebiedje bij Bruggerhuize vlak bij het Brugven in Valkenswaard waar wij gewerkt hebben. Het hoort bij de gemeente Leende.

Het waren 36 stuks, er waren ook hele jonge konijntjes bij. Er was toen een ware konijnen plaag!

Wij gingen als jonge kinderen mee om konijnen te vangen.

Als bijlage de foto die in 1951 in het Eindhovens dagblad heeft gestaan. Ik sta niet op de foto, maar ik heb er wel meegewerkt aan de vangst.

Jan van de Aa

We worden
allemaal ouder.....

Gesprek met Irene Martens

In april ontving Irene uit handen van wethouder Tindemans de vrijwilligerspenning van de gemeente Valkenswaard en een prachtige bos bloemen van Emile voor haar werkzaamheden op het IVN.

Ze werkt al jaren met enthousiasme in de heemtuin en daarnaast is ze meer dan vijftien jaar lid van de Redactie van ons verenigingsblad. Ik vraag haar dan ook hoe ze bij het IVN is gekomen. Haar man Wim en Toon Voermans gingen vaak samen fietsen. Irene wilde iets weten over een plantje en vroeg daar wat over aan Toon. Die verwees haar naar het IVN. Ze hoorde van hem, dat je daar ook kunt werken in de heemtuin en zo begon het.

Annie Jeurissen stelde haar voor om de chaos in de kruidentuin aan te pakken. Dat werd het domein van Irene. Nog steeds werkt ze wekelijks in de tuin, als het niet te koud is en haar gezondheid het toelaat

Irene werkte veel samen met Toos Daams, die haar grote vraagbaak was. Toos kende alle planten en wist wat ze nodig hadden. Toen haar pioenen het thuis niet deden, bracht Irene ze naar het IVN. Met de adviezen van Toos bloeiden ze daar wel. Vaak werkte ze met Toos mee, als die op andere dagen nog wat extra ging tuinieren. Samen zochten ze de latijnse namen van de planten op. Ze vonden iemand, die de namen op naamplaatjes zette en die werden door Toos en Irene in de tuin geplaatst. 286 Naamplaatjes maar liefst!

Na de verhuizing van Toos naar Nijmegen, hebben Irene en Toos nog altijd contact.

Irene zou het liefst zien, dat de tuin weer zo was als bij de inrichting indertijd. Duidelijke plekken voor de verschillende plantenfamilies en voorzien van informatie. Helaas verdwijnen er planten of ze komen op een andere plek terug. Steeds moeten er beslissingen genomen worden over de aanpak en de uitvoering is een pittige klus, perken moeten worden omgespit en planten verplaatst. Gelukkig is er een budget om nieuwe planten aan te kopen. Er wordt er ook wel eens wat gestolen uit de tuin zoals alweer een tijdje geleden de bolletjes, die pas geplant waren.

De Tuingroep heeft mensen zien komen en zien gaan. Bij een vogelcursus leerde Irene Marja kennen, die ook graag in de tuin wilde werken. Tine, Marja, Irene, Debby en Crien zijn nu de vaste kern. Daaromheen komen van tijd tot tijd andere mensen meewerken. Maar langzamerhand zijn er te weinig mensen, die bovendien ook behoorlijk op leeftijd zijn.

Irene is lid van de Redactie en schrijft stukken over allerlei wetenswaardigheden betreffende de natuur. Ze vindt vaak leuke artikelen in kranten of tijdschriften, die ze voor het blad bewerkt. Daarnaast corrigeert ze met de andere redactieleden de artikelen die binnenkomen. Kortom, we zijn op het IVN heel blij met vrijwilligers, zoals Irene.

Annelies Theeuwes.

Gezellige Open Dag in Vlindertuin Waalre

Geen regen, zelfs nauwelijks bewolking: op zondag 7 oktober is het Open Dag in Vlindertuin Waalre en dan schijnt traditioneel de zon! Dat is niet alleen goed voor de vlinders, de bezoekersaantallen en het humeur, het betekent ook dat we de partytenten niet hoeven op te bouwen (en af te breken). Zo kunnen de vrijwilligers ontspannen de stands bezoekersklaar maken. Parasolletje erboven voor een feestelijk sfeertje, klaar. Het 15-jarig jubileum van de Vlindertuin kan gevierd worden!

Informatie over dagvlinders, nachtvlinders, honingbijen en wilde bijen, uitgezette wandelingen in Waalre, vlindervriendelijke tuinplanten en een rondleiding door de tuin zijn bedoeld voor volwassenen én kinderen. Maar natuureducatie op z'n best, dat is toch het werk met kinderen. Die komen goed aan hun trekken bij het waterdiertjes vangen, de digitale speurtocht en het knutselen. Een insectenhotel maken,

een poppetje van kastanjes in elkaar zetten, of toch liever een kikker vouwen, of een vlinder maken met wol? Kiezen is niet nodig, het kan allemaal. Mét natuurlijk iets lekkers erbij (IVN'ers zijn ook heel goed in het maken van koek).

Alle ingrediënten voor een geweldige Open Dag zijn aanwezig, en het is ontzettend gezellig geworden. Zelfs na de lange en hete zomer van 2018 ziet de tuin er in

de ogen van de bezoekers nog aantrekkelijk uit. Heerlijk om als vrijwilliger een middag samen met andere natuurliefhebbers in de tuin door te brengen.

Halverwege de middag is de uitreiking van de prijzen van de jubileum-fotowedstrijd. De mooiste inzendingen hangen op A4-formaat aan de wand van het schuurtje. Niet alle prijswinnaars konden tijd vrijmaken om aanwezig te zijn maar verschillende fotografen staan in spanning te wachten. Bernard Fransen en Hans verblijden hen met een mooi natuurboek. De winnaar van de jeugdwedstrijd krijgt een zoekkaartenboek. Ook krijgt iedereen de vergroting van zijn/haar winnende foto mee naar huis. Allemaal gefeliciteerd en veel plezier gewenst met de prijzen!

Jordy, prijswinnaar in de jeugdcategory

Top 3 bij de **volwassen** fotografen:

1. Betty Raijmakers: vliegend groot koolwitje
2. Ade Gunawan: juffer
3. Dinie van Lieshout: honingbij in gele zonnebloem

In de **jeugdcategory** heeft Jordy Bouvrie gewonnen met een foto van de wilgenhoutvlinder.

Als de bezoekers vertrokken zijn, borrelen de vrijwilligers na. Drinkjes en hapjes komen op tafel. Enkele vrijwilligers zijn al sinds het begin bij de tuin betrokken, zij krijgen van Bernard Fransen als herinnering een vlinderspeldje of -das. Daar proosten we op - en op nóg eens 15 jaar Vlindertuin.

Fanny van Zon

Al heel wat jaren geleden schonk Jan van Twisk ons IVN-gebouw een bankje voor in de tuin. Het kreeg een plaatsje achter het gebouwtje waar 't Velt haar plekje heeft. Van daaruit heb je een mooi zicht op de tuin. Maar in de loop van de jaren had het bankje nogal wat te lijden, vandaar dat het een opknapbeurt gehad heeft. Om de twee weken komen een aantal mensen van Lunetzorg onder begeleiding klusjes doen rondom ons gebouw. Zij hebben samen het bankje weer helemaal mooi gemaakt. Het heeft een ereplaatsje gekregen, direct naast de voordeur. Een heerlijk plekje in de zon, waar het veel beter tot zijn recht komt. Dank aan iedereen die er aan meegewerkt heeft, om te zorgen dat we met z'n allen nog heel lang plezier kunnen hebben van jouw bankje, Jan!

Nelly van der Burgt.

NIEUWS UIT VLINDER- EN INSECTENTUIN RIETHOVEN

Er staat in Riethoven nog heel wat te doen. De aanleg van een fietspad van Riethoven naar Walik betekent dat dit jaar ca 7 meter van onze vlindertuin op het zuiden is ingeleverd. Fijn voor de fietsers, die nu veiliger op weg kunnen. Daarentegen krijgen we er aan de noordzijde een strook bij van 15 meter (zie foto hierboven).

Daarvoor is de honingboom (sophora japonica), die op boomfeestdag 2014 door groep 8 van basisschool St. Willibrordus werd geplant, uitgegraven om een mooi nieuw plekje te krijgen.

De tijdscapsule, waarin de kinderen hun wensen voor de boom en vlinders hebben Geschreven, kwam daarbij weer aan het licht. Hij is bij de nieuwe standplaats opnieuw ingegraven.

De stam van de vrijheidsboom van het Dorpsplein, die op 2 oktober is geveld, ligt bij de vlindertuin. Van een boomschijf heeft Jos een prachtige insectenvilla gemaakt.

Het nieuwe fietspad

Een vlinderhotel door Jos

De gemeente heeft onze medewerking bij een project om samen met groep 7 van school bolletjes te planten op de Plaetse Walikerplein, waar de grond wordt voorberekt en waar voor wordt veiligheid gezorgd. Tevens komt de jongste groep bolletjes planten in de vlindertuin.

Wanneer de bieten van het land geroid zijn, zal de grond beschikbaar komen en in

vrijheidsboomschijf

de loop van 2019 wordt deze nieuwe strook aangelegd en beplant, o.a. met boomfeestdag 2019. Elke zaterdagmorgen van 11 tot 12 is een vast groepje aan het werk. We verwelkomen graag meer vrijwilligers.

Er komen veel bezoekers een kijkje nemen.

IVN Groep Riethoven

Links de honingboom, rechts fotocollage boomfeestdag geheel Bergetijk

Zaterdag 3 november vond de jaarlijkse Nationale Natuurwerkdag plaats. Op die dag zijn in het gehele land vrijwilligers actief in de natuur met het onderhoud van het landschap. Dit jaarlijks terugkerend festijn mag zich ook in onze provincie op een grote belangstelling en inzet verheugen.

Ook dit jaar heeft de Natuurwerkgroep Waalre weer een activiteit georganiseerd. Evenals vorig jaar was de plaats van handeling het Vliegenven, gelegen tussen de Bolksheuvel en het fietspad tussen Waalre en Valkenswaard. Van dit fietspad wordt dagelijks zeer intensief gebruik gemaakt, zowel door scholieren die naar Valkenswaard gaan, alsook veel fietsers die in Eindhoven werkzaam zijn. Om niet te spreken van de vele recreanten die vanaf het mooie fietspad door de bossen en langs de vennen genieten van de natuur. Het Vliegenven ligt aan die route en reeds meerdere jaren heeft het de aandacht van de Natuurwerkgroep. Want een groot gedeelte van het ven was in de loop der jaren zichtbaar gemaakt door het verwijderen van berken- en dennenopschot. Maar aan de zuidkant van het ven was nog een flink stuk dat onder handen genomen moest worden om het gehele ven "open" te maken en te zorgen dat een strook van tien meter vanaf het ven vrij was van opslag.

De Natuurwerkgroep kreeg op de Natuurwerkdag veel steun van de Loopgroep

Waalre en mensen uit de buurt. Hele gezinnen meldden zich aan om te helpen. Zo konden we met ruim veertig mensen een grote hoeveelheid werk verzetten en het laatste gedeelte van het ven aan de zuidkant vrij maken van de opslag. De dennen werden meestal met de hand uitgetrokken en ook bij de jonge berken lukte dat nog wel. Maar de grotere bomen werden met de schop uitgegraven. Verbazingwekkend hoeveel we met een enthousiaste groep in een paar uur kunnen bereiken.

Na een flink gedeelte van de morgen gewerkt te hebben was het natuurlijk ook tijd om even te pauzeren en wat met elkaar te praten onder het genot van koffie, thee of een frisdrankje met een koekje erbij. Albert Heijn Waalre steunt ons werk en had gezorgd voor de drank en koek en ook voor de middag was er gezorgd voor soep. We zijn erg dankbaar voor deze support.

Vervolgens ging het weer verder met het werk want men gunde zich geen rust

Voor de jeugd was er een speurtocht onder begeleiding van gidsen. Zo was er

Warme soep voor alle deelnemers aan de Natuurwerkdag

voor hen ook nog wat ontspanning met een leuke verrassing aan het einde van de tocht in de vorm van zoekkaarten.

Intussen vorderde het werk voorspoedig en de stapel verwijderde bomen en struiken groeide gestaag. Het catering team zorgde dat er omstreeks 12 uur voor alle deelnemers warme soep was en er waren deelnemers die met moeite afscheid konden nemen van hun werk. Ze beloofden zelfs om terug te komen als de Natuurwerkgroep op zaterdag en woensdag weer verder zou gaan met het laatste restje begroeiing in het ven. Inderdaad zijn er enige

mensen die onze werkgroep zijn komen versterken. Zo heeft de Natuurwerkdag hen aan een mooie tijdsbesteding geholpen. Nu nog maar hopen dat het gaat regenen, want het was door de zonnige zomer niet meer als zodanig te herkennen en stond nagenoeg droog. Maar twee maanden regen zijn volgens de deskundigen nodig om het waterpeil weer op orde te brengen. We wachten maar af en blijven voorlopig toch actief om te zorgen voor de natuur.

*Wim van Stipdonk
Ben Putman*

Deelnemers Natuurwerkdag bezig bij het Vliegenven

SINTERKLAASHUIS 2018

Als U dit leest is het logeeradres van Sinterklaas 2018 alweer verleden tijd. Alles is opgeruimd en Sinterklaas zit met z'n Pieten lekker terug in Spanje. Maar wat was het weer geweldig.

Bij de opening op woensdag 21 november arriveert Sint met 2 hoofdpieten in een koets van Koetsenmuseum Valkenswaard bij het IVN gebouw. Ze worden hartelijk welkom geheten door de Burgemeester Ederveen en twee wethouders, Anneke Droog (IVN) en Angelique van de Boom van de Turfberg en heel veel kindjes met papa, mama, opa en oma's.

Het feest is begonnen. Sinterklaas en de zwarte pieten hebben er zin in en niet te vergeten Amerigo. Er wordt gekeken naar de slaapkamer van Sinterklaas. Er wordt gepraat en gezongen met de Sint en hoofdpieten.

Het Zwarte Pietenpad, voetbalveld, pepernoten-en-taaitaai-spel, bij de kinderboerderij het Pietenparcours, stokpaardenrace en in de boerderij Sint- of Pietenmasker maken. Op alle fronten druk en vooral gezellig. En...het weer is ons zeer goed gezind. De zwarte pieten stuk voor

stuk geweldig! Kortom, de opening is een groot feest. 115 Zwarte-Pieten-diploma's worden er behaald en ruim 400 bezoekers hebben we geteld.

Zaterdag 24 november en zondag 25 november weten weer veel mensen het Sinterklaashuis bij de Kleine Meer te vinden ondanks het kille en vochtige weer.

Op woensdag 28 november komen 49 kleuters van de Windroos om 12.00 uur met Sinterklaas lunchen. Een primeur, voor herhaling vatbaar.

Het weer is slecht, het regent, maar vanaf 14.00 uur loopt het Sinterklaashuis weer vol met gasten en gastjes. We begroeten zelfs mensen uit Leiden, Duitsland, Polen en Tsjechië. Ook deze dag zijn er meer dan 400 bezoekers en zijn er 149 diploma's geschreven.

Donderdag 29 november begroeten we 86 kleuters, met begeleiding, van basis-

school de Smelen. Met dank aan alle Pieten, met speciale vermelding de stagiaires van sportief Valkenswaard, studenten van de Fontys Hogeschool, wordt deze middag ook een groot succes. En Sinterklaas niet te vergeten!

Als ik dit zit te schrijven hebben we nog een dag te gaan, zaterdag 1 december. Daarna gaan we opruimen en zorgen dat het IVN gebouw op 3 december weer gewoon IVN gebouw is.

We kunnen weer terug kijken op een zeer

geslaagd festijn. En Sinterklaas heeft gezegd dat hij in 2019 graag terug wil komen.

Wij, team Sinterklaashuis, danken IVN Valkenswaard-Waalre, voor hun aandacht en gastvrijheid en wensen bestuur en alle leden een fijne Kersttijd en een gezond en voorspoedig 2019.

*Gerrit en Majo Klitsie,
Maartje van Gerwen, Joris van Kuijk,
Sandra Toonen en Anni Janssen*

Symposium Biodiversiteit en leefgebieden 2018.

Met 6 personen van de afdeling IVN Valkenswaard-Waalre namen we deel aan de zeer goede dag-bijeenkomst in het Provinciehuis in 's-Hertogenbosch op vrijdag 16 november, van 9 tot 17 uur. Er was slechts plaats voor 450 deelnemers en men had er enkele honderden moeten teleurstellen.

De organisatoren van de provincie werden ondersteund door Floron, Zoogdierenvereniging, Vlinderstichting, Sovon en Ravon. (o.a. de uit Waalre afkomstige Jeroen van Delft).

De deelnemers waren voornamelijk van Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en vrijwillige landschapsbeheerders. Wij waren er voor de 3^e keer.

- Het programma:
- Natuurvriendelijke oevers en hun meerwaarde voor de bio diversiteit.
- Brabantse Bijen Behoeven Betere Bescherming.
- Impact van de droge zomer op de Brabantse biodiversiteit.
- Verstedelijking verandert fauna gemeenschappen.

- Brabantse hotspots voor broedvogels. Stuifzandherstelproject Loonse en Drunense duinen.
- Leefgebieden en biodiversiteit van vleermuizen.
- Ulvenhoutse voorbos herstel van een Natura 2000 bos.

Het waren erg verhelderende lezingen met o.a. de constatering dat door de droogte de daling van het grondwaterpeiling pas in november tot stilstand is gekomen. De droge zomer van 2018 heeft zeker nog invloed op de natuur in 2019.

Er waren veel stands met praktische informatie, om in de pauzes te bezoeken. Iedere deelnemer kreeg het boek: Bloeiende natuur in Noord Brabant. 15 Jaar natuurherstel in beeld.

Het was weer een educatief symposium.

Wim en Bep van Stipdonk

De naam "Alisma" werd al door de oude Grieken gebruikt voor "een waterplant".

Kenmerk:

Deze planten hebben, zoals het Eenzaadlobbigen betaamt, een bos bijwortels met daarop een wortelrozet van bladeren. Deze onderwaterbladeren zijn zeer lang en smal. De bladeren die boven het water uitsteken zijn eirond met hartvormige voet en ook toegespitst. Ze hebben driekante lange stengels. Daar tussenin zijn er ovale kleine bladeren die op het water drijven.

De drietallige bloemen openen na de middag. De witte of licht roze/paarse kroonbladeren zijn aan de buitenrand wat stomp. Er is een gele vlek centraal. Lange meeldraden. De vele bloemen zitten aan een hoge pluim die uit kransen van drie of zes schuin omhoog gerichte takken bestaat.

De vruchten bestaan net als bij het kaasjeskruid uit een ring van platte schijven. Het centrum is ook wat ingezonken.

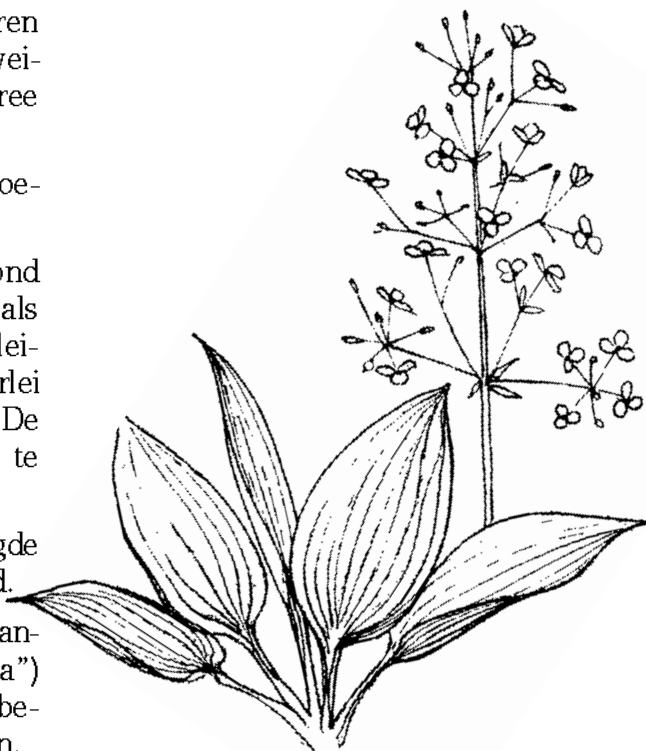
De Waterweegbree soorten zijn Eenzaadlobbigen en worden tot de eigen Waterweegbreefamilie gerekend. Daarbij horen ook de Slanke (*A. lanceolatum*) en de weinig voorkomende Smalle Waterweegbree (*A. gramineum*).

Bloei: In de zomertijd worden de bloemen getoond.

Leefplek: Natte droogvallende grond van sloot, plas en beek wordt graag als groeiplaats benut. Ook in natte duinvalleien. Pionierfunctie in oevers van allerlei zoetwater ongeacht de grondsoort. De Slanke is vooral in het rivierengebied te vinden.

Areaal: Noordelijk Halfrond gematigde zone en verder als kosmopoliet verbreid.

Naam: De "Grote" staat naast enkele andere vormen in "waterig" ("aquatica") milieu. De planten lijken wat hun blad betreft op "weegbree" ("plantago") soorten. Dat blad is dan lancetvormig ("lanceolatum") of grasachtig ("gramineum").

Jan van Twisk

Contactgegevens IVN-werkgroepen Valkenswaard

Werkgroepen	Contactpersoon	Telefoon	E-mailadres
Bomenwerkgroep	Janka Kessener-Kochen	2075280	jankakessenerkochen@onsbrabantnet.nl
Cursuswerkgroep	Anneke Droog	2014727	w.droog@online.nl
Documentatiecentrum	Ria Rutten	2015723	h.rutten21@chello.nl
Natuurwerkgroep	Hanita en Wim van Amelsvoort	2042979	amelsvoort36@gmail.com
Natuurwerkgroep Malpie	Ad Baken	2015181	h.baken@chello.nl
Jeugd-IVN	Ad Baken	2015181	h.baken@chello.nl
Leskisten	Lies van Gompel	2068470	liesvangompel@onsbrabantnet.nl
Publiciteit	Emile Weijters	2075670	e1000acmw@gmail.com
Redactiewerkgroep	Mieke van Baalen	2217748	miekevanbaalen@gmail.com
Schoolgidsengroep	Lies van Gompel	2068470	liesvangompel@onsbrabantnet.nl
Schoolproject	Fanny van Zon	2212983	fanny@vanzon.nu
Schoolproject uitleen	Wil Koopman	2017955	wilkoopman@onsmail.nl
Tuinwerkgroep	Irene Martens	2018712	ireen@onsmail.nl
Vogelwerkgroep	Gerrit Klitsie	2046951	gklitsie1947@kpnmail.nl
Wandelingen (incl. Waalre)	Emile Weijters	2075670	e1000acmw@gmail.com

Contactgegevens IVN-werkgroepen Waalre

Werkgroepen	Contactpersoon	Telefoon	E-mailadres
Scholenwerk Aalst	Chantal v. d. Strigt	2217250	oudenstrigt@hetnet.nl
Natuurwerkgroep Waalre	Wim van Stipdonk	2216573	stipd017@planet.nl
Milieuwerkgroep Waalre	Ton Remmen	2218080	ton.remmen@planet.nl
Vlindertuin Waalre	Bernard Fransen	2216011	fransenb@xs4all.nl
Wandeling Wolders Ven	Annelies Wagter	2216700	awpwagter@gmail.com
Opleidingencontact Waalre	Bep van Stipdonk	2216573	stipd017@planet.nl
Wandelroutes	Cor de Jong	2115479	cfjdejong@versatel.nl

Contactgegevens IVN-werkgroepen Riethoven

Werkgroepen	Contactpersoon	Telefoon	E-mailadres
Scholenwerkgroep	Nellie Das	2016075	nelliedas@gmail.com
Schoolwandelingen	Nellie Das	2016075	nelliedas@gmail.com
IVN-wandelpaden	Jan Das	2016075	jandas61@hotmail.com
Vlindertuin Riethoven	Jan Das	2016075	jandas61@hotmail.com

Redactieleden Valkenswaard - Aalst/Waalre

Mieke van Baalen
Nelly van der Burgt
Arthur Jeurissen
Wouter Kiela
Irene Martens
Annelies Theeuwes
Frans Vierstraete

LET OP

Tekst digitaal aanleveren als **los bestand** op ons mailadres:
natuurwijzer@gmail.com

Wilt U de illustraties als een **los bestand** aanleveren,
dit is belangrijk om een goede kwaliteit afdruk te krijgen

De inleverdatum voor het **lentennummer** is

Vrijdag, 1 maart 2019

De inleverdatum voor de **jaarverslagen** is

Vrijdag, 15 februari 2019

Natuurwerkgroep de Malpie

